

נבואת הבשר של חגי/אלעד יניר

תקציר

יש נבואה אחת קצרה ומוזרה שמלא מפרשים פירשו אותה באופנים שונים. הנבואה היא הנבואה שלישית של חגי. במאמר נפתח במבוא לחגי, נסקור את נבואות חגי ואז נלמד את "נבואת הבשר של חגי".

מבוא לחגי

הנביא חגי חי בימי שיבת ציון, כאשר ישנה אוטונומיה מסוימת לעם ישראל, אך העם כפוף למלוכות פרס. בתחילה, המלך כורש מכריז על אוטונומיה מסוימת, ליהודים מותר לבנות את בית המקדש ולהקים חיים קהילתיים. לאחר הצהרת כורש, העם מתחיל להקריב קורבנות, ומאוחר יותר מנסה להקים את הבית על ידי הבאת עצי ארזים¹ מהלבנון.

בימי המלך ארתחשסתא, צרי יהודה ובנימין² כותבים למלך מכתב, אשר בעקבותיו המלך מורה להפסיק את עבודת המקדש. חגי מנבא בשנת 2 לדרישוש (שמלך לאחר ארתחשסתא). בימים בהם העם עדיין מקריב קורבנות אך לא בונה את המקדש. כל נבואות חגי עוסקות במקדש או בבית דוד ומעודדות את העם להמשיך בבניין העם והמקדש. בעקבות זאת, העם בונה את המקדש.³ חגי מנבא 4 נבואות⁴, לכל נבואה יש תאריך. כל נבואות חגי עוסקות בבניין המקדש.

ראשית, נסקור בקצרה את הנבואות 1, 2, 4 ואז נעסוק בנושא שלנו – הנבואה השלישית.

נבואה	פסוקים	נושא	תאריך
1	פרק א	לכו תבנו את המקדש	1 לשישי (א אלול)
2	פרק ב א-ט	י-הוה יהפוך את המקדש המבוזה למכובד	21 לשביעי (כא תשרי)
3	פרק ב י-יט	נבואה זו נעסוק במאמר זה	24 לתשיעי (כד כסלו) - יום ייסוד היכל י-הוה
4	פרק ב כ-כג	ה' יחזק את הבית + בחירה בזרובבל	24 לתשיעי (כד כסלו) - יום ייסוד היכל י-הוה

¹ "וַיָּתֵנוּ כֶּסֶף לְחֻצְבִּים וְלַחֲרָשִׁים וּמֵאֱכָל וּמִשְׁתֶּה נִשְׁמָן לְצִדְנִים וְלַצָּרִים לְהִבְיֹא עֲצֵי אֲרָזִים מִן הַלְבָּנוֹן אֶל יָם סוּף כִּרְשִׁיוֹן כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס עָלֵיהֶם" (עזרא ג, ז)
² צרי יהודה ובנימין הם קבוצות שונות של עמים שונים (שומרונים, עמונים, אשדודים...) ששלחו אגרות למלך ארתחשסתא בהן כתבו שהיהודים מורדים ועל כן כדאי למלך לעצור את הבנייה
³ עזרא א-ד
⁴ יש מפרשים שטוענים שיש 5 אבל כאן נחלק ל-4

סקירת נבואות חגי

הנבואה הראשונה עוסקת בבניית המקדש וקוראת לעם לבנות את בית המקדש. חגי מציג את טיעוני העם לא לבנות: א, המצב המדיני (האיסור של ארתחשסתא). ב, המצב הכלכלי הקשה – לא ניתן לבנות את המקדש בשל המצב הכלכלי, ויש להתעסק בפרנסה קודם. חגי עונה כי יש לבנות גם ללא אישור מלכות פרס, וכי המצב הכלכלי נגרם כתוצאה מאי בניית המקדש. מכך ניתן להסיק שבניית המקדש תגרור את הטבת המצב הכלכלי. בנוסף הנביא קורא לעם לבנות את המקדש בעצים הקיימים – "עלו ההר והבאתם עץ", וכי אין צורך לבנות את הבית עם ארזי לבנון: ⁵

"(ו) זָרַעְתֶּם הָרְבִּה וְהָבֵא מַעֲט אֶכֹּל וְאִין לְשִׁבְעָה שָׁתוּ וְאִין לְשִׁכְרָה לְבוֹשׁ וְאִין לֶחֶם לוֹ וְהַמִּשְׁתַּכֵּר

מִשְׁתַּכֵּר אֶל צָרוֹר נִקְוֶה. (ז) כֹּה אָמַר יְיָ-הוֹה צב-

אוֹת שִׁמּוֹ לְבַבְכֶּם עַל דְּרָכֵיכֶם. (ח) עָלוּ הָהָר וְהִבֵּאתֶם עֵץ וּבְנוּ הַבַּיִת וְאָרְצָה בּוֹ [וְאֶכְבְּדָה]

(ואכבד) אָמַר יְיָ-הוֹה" (חגי א ו-ז)

לאחר נבואה זו, העם מתחיל בבניית המקדש.

הנבואה השנייה מתייחסת לעם שראה את הבית הראשון בתפארתו, ולכן כאשר הוא מסתכל על הבית החדש, הקטן והבנוי מעצים מקומיים הבית נחשב לאפס בעיניו. הנבואה קוראת לעם להמשיך בבניין המקדש ולא לדאוג, כי י-הוה שולט בעולם והוא יהפוך את בית המקדש למכובד אף יותר מהראשון:

"(ג) מִי בָכֶם הַנִּשְׁאָר אֲשֶׁר רָאָה אֶת הַבַּיִת הַזֶּה בְּכַבֹּדוֹ הָרִאשׁוֹן וְמָה אַתֶּם רֹאִים אֹתוֹ עַתָּה הֲלוֹא

כִּמְהוּ קָאִין בְּעֵינֵיכֶם. (ד) וְעַתָּה חֲזַק זָרְבָּל נָאִם יְיָ-הוֹה וְחֲזַק יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדֵק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְחֲזַק כָּל

עַם הָאָרֶץ נָאִם יְיָ-הוֹה וְעֲשׂוּ כִּי אֲנִי אֶתְכֶם נָאִם יְיָ-הוֹה צב-אוֹת. (ה) אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר קִרְתִּי אֲתֶכֶם

בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְרוּחִי עֲמַדַת בְּתוֹכְכֶם אֵל תִּירָאוּ. (ו) אֲפִי כֹה אָמַר יְיָ-הוֹה צב-אוֹת עוֹד אֶחַת מַעֲט

הָיָה וְאֲנִי מַרְעִישׁ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַיָּם וְאֶת הַחֲרֻבָּה. (ז) וְהָרַעַשְׁתִּי אֶת כָּל הַגּוֹיִם וּבָאוּ

חֲמַדַת כָּל הַגּוֹיִם וּמִלֵּאֲתֵי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה כְּבוֹד אָמַר יְיָ-הוֹה צב-אוֹת. (ח) לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נָאִם

יְיָ-הוֹה צב-אוֹת. (ט) גָּדוֹל יְהִי כְבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן אָמַר יְיָ-הוֹה צב-

אוֹת וּבְמִקּוֹם הַזֶּה אָתֵּן שְׁלוֹם נָאִם יְיָ-הוֹה צב-אוֹת" (חגי ב ג-ט)

בנבואה השלישית נעסוק בהמשך, והיא נושא המאמר.

הנבואה הרביעית עוסקת בהשמדת חוזק הגויים ובבחירה בבית דוד ובזרובבל. הנבואה הרביעית אולי משלימה את הנבואה השנייה שקראה כי י-הוה יחזק את בית המקדש:

⁵ראינו בהערה 1 שבתחילת שיבת ציון העם החל לבנות את הבית בעצי ארזים יקרים. הנביא קורא לעם לבנות את הבית ממח שיש, וכך גם ניתן לבנות את הבית למרות המצב הכלכלי הקשה.

[1] עם הערות: לא בטוחה כמה הפסוק הזה רלוונטי לטענה שלך

[2R1] עם הערות: טיפה יותר רלוונטי עכשיו, נכון שוויתור עליו לא משמעותי

[3R1] עם הערות: _Marked as resolved_ סבבה, מה שתחליט. הבאת יחסית הרבה פסוקים וזה יכול טיפה להרתיע אבל לגמרי בחירה שלך

[4R1] עם הערות: _Re-opened_ נכון אני אחשוב על זה

"אני מרעיש את השמים ואת הארץ. (כב) והפכתי כסא ממלכות והשמדתי חזק ממלכות הגוים
והפכתי מרכבה ורכביה וירדו סוסים ורכביהם איש בחרב אחיו. (כג) ביום ההוא נאם י-הוה צב-אות
אֶקְחֶךָ זָרְבָבֶל בֶּן שָׁאֲלִיָּאל עַבְדִּי נָאָם י-הוה וְשִׁמְתִּיךָ כְּחֹתֶם⁶ כִּי בָרַךְ בְּחֶרְתִּי נָאָם י-הוה צב-אות."

הנבואה השלישית

כעת, נעסוק בנבואה השלישית.

"(י) בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי בַּשָּׁנָה שְׁתִּים לְדִרְיוֹשׁ הָיָה דְּבַר י-הוה אֶל חֲגִי הַנְּבִיא לֵאמֹר. (יא) כֹּה
אָמַר י-הוה צב-אות שָׁאֵל נָא אֶת הַכֹּהֲנִים תּוֹרָה לֵאמֹר. (יב) הֵן יֵשָׁא אִישׁ בְּשָׂר קֹדֶשׁ בְּכֹנֶף בְּגָדוֹ וְנָגַע
בְּכַנּוֹ אֶל הַלֶּחֶם וְאֶל הַנֶּזֶיד וְאֶל הַיֵּין וְאֶל שְׁמֹן וְאֶל כָּל מֵאֲכָל הַיִּקְדָּשׁ וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר. (יג)
וַיֹּאמֶר חֲגִי אִם יֵגַע טָמֵא נָפֶשׁ בְּכָל אֵלֶּה הִיטָמָא וַיַּעֲנוּ הַכֹּהֲנִים וַיֹּאמְרוּ יִטָּמָא. (יד) וַיַּעַן חֲגִי וַיֹּאמֶר כֵּן
הָעַם הַזֶּה וְכֵן הֲגוֹי הַזֶּה לִפְנֵי נָאָם י-
הוה וְכֵן כָּל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וְאֲשֶׁר יִקְרִיבוּ שֵׁם טָמֵא הוּא. (טו) וְעַתָּה שִׁימוּ נָא לִבְבְּכֶם מִן הַיּוֹם הַזֶּה וּמַעַל
הַמִּטָּרָם שׁוּם אֶבֶן אֶל אֶבֶן בְּהִיכַל י-הוה. (טז) מִהַיּוֹתֶם בָּא אֶל
עֲרֹמַת עֶשְׂרִים וְהִיתָה עֲשָׂרָה בָּא אֶל הַיִּקְבַּ לַחֲשֹׁף חֲמִשִּׁים פּוֹרָה וְהִיתָה עֶשְׂרִים. (יז) הַכִּיתִי אֶתְכֶם
בַּשֶּׁדֶפּוֹן וּבִירְקוֹן וּבִבְרָד אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם וְאִין אֶתְכֶם אֵלֵי י-הוה. (יח) שִׁימוּ נָא לִבְבְּכֶם מִן
הַיּוֹם הַזֶּה וּמַעַלָּה מִיּוֹם עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה לַתְּשִׁיעִי לְמֵן הַיּוֹם אֲשֶׁר יִסַּד הִיכַל י-הוה שִׁימוּ לִבְבְּכֶם. (יט)
הַעוֹד הַזֶּרַע בַּמִּגְוָרָה וְעַד הַגֶּפֶן וְהַתְּאֵנָה וְהַרְמוֹן וְעֵץ הַזַּיִת לֹא נִשְׂא מִן הַיּוֹם הַזֶּה אֲבָרָה. (כ) חֲגִי בִּי-יֵט
הַנְּבִיאָה נֹאמַרְתָּ בַּיּוֹם יִיסֹד הִיכַל י-הוה – כ"ד לַחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי (כסלו).

קיצור הנבואה : חגי שואל את הכהנים אם אדם נוגע במאכל קדוש, אם הוא מקדש דברים אחרים – האדם או
כנף בגדו. הכהנים עונים שלא. חגי שואל אם טמא נוגע בהם האם הוא מטמא – הוא עונה שכן. מזה נלמד

⁶ הנבואה מתכתבת עם נבואת ירמיהו שדיברה על ניתוק יהויכין המלך מהמלכות :
"חִי אֲנִי נָאָם י-הוה כִּי אִם יִהְיֶה קִנְיָהוּ בְּךָ יְהוֹנָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה חֹתֶם עַל יָד יְמִינִי כִּי מִשָּׁם אֶתְקַנֶּךָ" (ירמיהו כב כד) זרובבל
הוא צאצא ל יהויכין, ונבואת חגי אולי רומזת לכך שבית דוד יתחזק מחדש

שהטומאה עוברת מהר יותר מהטהרה. חגי אומר שככה גם עם ישראל, הטומאה עוברת מהר יותר, ולכן כל הקורבנות של עם ישראל טמאים.

אז הוא פונה לעם ואומר שימו לב שעד היום, לפני יום ייסוד היכל ה' היבולים החקלאיים לא הניבו הרבה פירות, אך מיום ייסוד היכל י-הוה, י-הוה יברך אותם והיבולים יגדלו.

ישנם כל מיני פירושים הטוענים שהנבואה מדברת על היחסים עם השומרונים, ואומרת כי השומרונים הם אלו שטימאו את הקורבנות: "נראה לי שהתכוון בדבריו אלה לעמים שישבו בשומרון... אמר הנביא כי טמאי נפש הם" (דעת מקרא חגי ב' ד"ה העם הזה)

אני סבור שפרושים אלו לא מספקים מכיוון שלנביא חגי יש מסר אחד – בניית המקדש היא דבר טוב! לכו תבנו את בית המקדש! חגי לא מנבא כל כך הרבה נבואות, אז ניתן לטעון שקשה ללמוד מנבואותיו האחרות לכאן, אבל עדיין שאר הנבואות עוסקות במקדש או לכל היותר בשושלת בית דוד. בנוסף, מה הכוונה במעשה עם הכהנים?

הקושייה המרכזית היא שהנביא חגי לא עוסק ביחסים עם השומרונים, אלא בבניית המקדש עצמה. בנוסף, הנבואה נאמרת ביום ייסוד היכל י-הוה, אז ככל הנראה היא מדברת על משהו שקשור לבנייתו. (בנוסף, כמו שנראה להלן הנבואה מנגידה בין המצב שהיה קיים לפני בניין המקדש לבין המצב לאחריו)⁷

אני מציע פרשנות אחרת. העיקר של הנבואה היא בניית בית המקדש, כמו כל שאר נבואות חגי. הנבואה נאמרת ביום ייסוד המקדש ולכן משבחת את העם על הבנייה. ראשית, הנביא אומר כי הקורבנות שהוקרבו "נטמאים" בגלל אי בניית המקדש. מה שווים הקורבנות כאשר העם לא בונה את בית המקדש? המעשה עם הכהנים אומר כי בשל אי בניית המקדש, שאולי נראית כדבר קטן, כל המצב של העם נדפק.

כמו שנגיעה קטנה מאדם טמא מטמאת את כל האוכל, גם אי בניית המקדש, הנראית כדבר פשוט מטמאת את כל מפעל שיבת ציון.

שנית, הנבואה מזכירה את העוני והמצב הכלכלי הקשה שנגרם כתוצאה מאי בניית המקדש, (על פי הנבואה הראשונה), ואומרת שמעתה, יום בניית המקדש – המצב הכלכלי ישתפר. למעשה הנבואה משלימה את הנבואה הראשונה, שקראה לבניית המקדש ומשבחת את העם על בנייתו.

סיכום

ראינו כי בתחילה הנביא חגי קרא לעם לבנות את המקדש וטען כי המצב הכלכלי הרע הוא תוצאה של אי בניית המקדש. הנבואה השלישית, בה עסקנו, התרחשה ביום ייסוד היכל י-הוה ושיבחה את העם על הבנייה. ראשית, היא התייחסה לאי בניית המקדש כאל טומאה אשר טימאה את כל החיים, כולל את הקרבת הקורבנות. שנית, היא התייחסה למצב הכלכלי הרע שהיה לפני בניית הבית, וקראה שכאשר בניין הבית ייגמר והיבולים יתנו את פריהם.

⁷ כנראה כותב דעת מקרא סבר שהעיקר הוא שבח לעם על שלא שילב את השומרונים, אך ראשית כנאמר לעיל חגי לא מדבר על כך. שנית, למה זה כל כך משנה עד עכשיו? עד עכשיו היה עוד ניתן לבנות את המקדש עם השומרונים, ועתה אין סיכוי שהם יבנו אותו?

נ"ב

"ועתה שימו נא לבבכם מן היום ומעלה מטרם כתיבת כפיליסט נא"ה מאמר בכפית. מהיותם באים אל חבורת נח"תיסטים תמימים לכתוב מאמרים והיו מעטים, באים אל אריאל יונייב לחשף 50 מאמרים והיתה 20. הכיתי אתכם בחוסר מאמרים את כל מעשה מקלדתכם ואין אתכם אלי מן היום הזה אברך"
(אלעד 18 4-1)